

יומא לח

משה שווערד

1. חידושי הרישב"א מסכת יומא דף לח עמוד א

אלכסנדריא של מצרים. פ"י דאע"ג דכתיב לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד כבר פירשו בסיפרי לגור שם אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולכבוש את הארץ, ומיהו תמיהא מילתא על מה סמכו העולם לגור בזמן הזה במצרים כגון הרמב"ם ז"ל וכמה גדולים אחרים, [1] ויש אומרים שאותן עיירות כבר נתבלבלו ונחרבו ואלו עיירות אחרות הן שנתיישבו אחרי כן, [2] וה"ר אליעזר ממיץ תירץ שלא אסר הכתוב אלא להולך בדרך ההוא שמארץ ישראל והמדבר למצרים דהכי כתיב קרא לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, [3] והנכון יותר שאין האיסור ההוא אלא בזמן שישראל שרויין על אדמתם אבל בזמן הזה שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קצוי הארץ כל חוצה לארץ אחד הוא ואין איסור אלא שלא לצאת מדעת מן הארץ לחוצה לארץ.

2. פתח עינים

ואני שמעתי משם רבינו האריי זצ"ל טעם נכון על דרך האמת כי הנה נודע דגלויות ישראל הוא לברר ניצוצי הקדושה אשר בארץ הויא וכאשר ישבנו בגלות מצרים בכח קושי השעבוד חכות משה רבינו ואהרן הכהן ודעמיהו ואשר מטרנו נפשנו על ק"ה בלקיחת הק"ס והמילה ושחיטת הקרבן פסח עי"י נתבררו כל ניצוצי הקדושה אשר במצרים וזהו וינצלו את מצרים ואמרו רז"ל עשאה כמצודה שאין בה

דגן או כמצולה שאין בה דגים כלומר שלא נשארו ניצוצי קדושה ואמטול הבין אסר רחמנא לילך למצרים כי לא נשאר מה לברר. אמנם הן

3. הג' יעב"ץ

**דף לח ע"א נ"ב עמד פליו נחשל ס'. ל"ב
לנסותו חס ינסטר וימסור נסאו עליה
דלסום נטרל חצרה : שם נחשט קלויחא כינה וכיתה**

4. ספר בניהו בן יהודע על יומא דף לח/א

שם והיה מצטער על חברתה. י"ל אמאי נצטער עתה ולא נצטער עליה משעת נפילה. ונראה לי בס"ד דודאי נצטער משעת נפילה אך היה מתנחם קצת כי מה בידו לעשות והלא בעל כרחו נטלוה והשליכו אותה בשביל המקרה שקרה מן השמים בסערת הים אמנם עתה שראה בשניה אחר שכרכה ואמר הטילוני עמה נח הים, וניצולה אז נתחדש לו צער גדול ונכוה בחמי חמין, שאמר מדוע לא עשיתי כן בראשונה, והיתה נצולת גם הראשונה, וכשראה השם יתברך צערו על זה עשה נס דכיון שהגיע לנמל היתה מבצבצת ויוצאת: אמנם עדיין תקשי באמת, למה לא עבד הכי בראשונה אם כל כך היו חביבין עליו הדלתות של בית המקדש שקיבל על עצמו ליפול לים. ונראה לי בס"ד כי בתחילה שהם היו מבקשים להשליך אחת דוקא אמר אם יעשה כך וישליכו אותו עמה מי ישגיח על השניה להביאה לירושלם ואפשר שיגזלו אותה או גם אותה ישליכו מאחר שהיא ממון שאין לו תובעים לכך בשביל דחס עליה לא אמר שישליכו אותו עם הראשונה, מה שאין כן עתה שראה שלא נח הים ורוצים להשליך השניה לא נשאר לו עוד לשמור ואם יסאר ויבא לירושלם בידים רקניות לגמרי ימות בצער שלא היה יכול לסבול בושה זו לכך אמר שיטלוהו עמה. ודע דמה שאמר שישליכו אותו עמה אין זה בכלל מאבד עצמו לדעת כי לא היה הוא משליך עצמו לים בידים ומצינו דאמרו רבותינו ז"ל על צדקיהו גלה עמי מבלי לב [ישעיה ה' י"ג] שהיה לו להקיש עצמו בכותל וימות ולא יראה בשחיטת בניו לעיניו, ועיין בתשובות הרא"ש ז"ל בספר בשמים ראש ס' שע"ה מה שכתב בזה, וכן כאן אם היו משליכים גם השניה היה עולם חושך בעדו והיה מצטער צער גדול שהיה מוכרח שימות מרוב צערו, לכך אם אמר להם לעשות לו כך אין זה בכלל מאבד עצמו לדעת חס ושלום:

5. הערות מהרב אלישיב

אמר להם הטילוני עמה. ולכאורה קשה דהא שלא כדן הוא לגמרי דכיון דיש ספק עכ"פ שע"י שיטילו הדלתות לים תנחם הספינה ויהיו ניצולים אלו הנמצאים שם ודאי מותר להטילם לים לא מיבעי שסתם איסור ליכא בדבר אם מטילים אותם לים וודאי מבי עבירות לא הוה, וא"כ מה היתר היה לו בדבר למסור הנפש ע"ז שלא יטלו לים, ובודאי אם היה בא לשאול אי מותר בכה"ג לא היינו מתירים לו. נואין לומר דכיון דספינה מיטרפת בלב ים ממילא למיתה עומד אין כאן כ"כ מסירו"ג, דכפידוש שנינו בגיטין דספינה המיטרפת בלב ים נותנים לנמצאים שם חזקת חיים וקיימים].

✓ וצ"ל דכיון דמ"מ אם היו מטילים אותם לים יש כאן חילול ד' גדול דהרי הלכו עד אלכסנדריא של מצרים להביא דלתות והוציא ע"ז הון רב ויאמרו דהשתא הם נטבעים, וא"כ שבהצלחתם יש כאן קידוש ד' והוא לש"ש נתכונן ולבסוף באמת יצא מזה שנתקדש שמו ית"ש וזה היה התוצאה ממעשיו לכן ראוי להוכיח אותו לשבח אע"פ שלא כדן הוה.

זה ברור שאם היה לגמרי שלא כדן עכ"פ לא היו מזכירים אותו לשבח דמאי שבח איכא כיה. והכא שאני דהוה במקום קידוש שמו הגדול ית"ש, והוה קצת כדן.

6. ספר איזהו מקומן

בקשו להטיל את חברתה עמד הוא וכרכה
אמר להם הטילוני עמה - צ"ב כיצד
עשה דבר זה שלא כדון, ואיזה היתר יש
למסור נפש על זה - כתב בפי' עיון יעקב על
ע"י שסמך עצמו על הא דשלוחי מצוה אין
ניזוקין. וצ"ב דהא בהטלה לים שכיחא היזקא
ביותר וכה"ג לא סמכין עלה כדאיחא
בקידושין לט:
ובחוקת היום תירץ דאולי כיון דבין כך היה
בסכנה מהנחשול שעמד עליהם לטבען, הותר
לו למסור נפש אולי בזכות זה יעמוד הים
מועפו כשם שאכן אירע. וע"ע מש"כ
בהערות מרן הגריש"א.

7. משך חכמה על שמות פרק כז פסוק יא

יומא דף ל"ח, עמד הוא וכרכה אמר להן הטילוני לים כו' חוץ משערי נקנור מפני שנעשו בו נסים וי"א מפני שנחושטן מצוהבת היתה. ונראה הא דלא ניחא ליה בתירוץ קמא כדאמר בפרק הכונס (בבא קמא סא) אמר כד מקובלני מב"ד של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על ד"ת אין אומרים דבר הלכה בשמו כו' ויסך אותם לה' דאמרינהו משמא דגמרא, וכן כאן שמסר עצמו על דבר זה מפני זה לא היה ראוי להזכיר שמו ושלא להחליפם ודו"ק.

8. רש"ש מסכת יומא דף לח עמוד א

במשנה ד"ה ע"מ הכתב. קושר כו'. לקמן בגמרא איתא שהיה נוטל בין אצבעותיו. והרי יש ד' בין הביניים ושם יכול לאחוז בלתי קשירה. ולכאורה מכאן סתירה למה שהבאתי במגילה (ח ב) דאותיות השם צריך לכותבן כסדרן. דהא א"ר כל שאינו בזה אחר זה אפ"ל בב"א אינו. אלמא דחשבינן לכ"א מהם כאילו הוא אחרון וא"כ ה"נ נחשוב כאילו האותיות הראשונות מהשם נכתבו באחרונה ויש לחלק. ועמש"כ לקמן (נז) בס"ד:

- [עו"ע בהערות מהרב אלישיב לגבי 'כסדרן' ובמהרי"ץ חיות לגבי 'דפוס'---ועיין #21 לקמן]

9. הערות מהרב אלישיב

והביאו אומנים מאכלסנדריא של מצרים. ומדישכו במצרים ש"מ לאו
מישראל הוה ונכרים הוו. וצ"ע דא"כ היאך עשו לחה"פ הא גזרו על עכו"ם להיות
כוכים לכל דבריהם ונמצא דמטמאים לחה"פ.
וצ"ל דרק לימדו היאך יעשו אבל הם עצמם לא היו עושים זאת אלא אחרים.

10. תוספות ישנים מסכת יומא דף לח עמוד א

והללו פתן מתעפשת. ואע"פ שהיה הלחם חם כיום הלקחו מ"מ מה שאפשר בידי אדם לא היה הקב"ה רוצה לתקן:

11. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף לח עמוד א

והללו פתן מתעפשת. יש שפ"ל דהא בזמן שלא היו עושין רצונו של מקום ולא היה נס בלחם הפנים להיותו חם ביום הלקחו, ואחרים פירשו דאפילו היה הנס קיים מה שהיה אפשר לעשות ולתקן בידי אדם לא היה הקב"ה רוצה לתקנו בנס.

12. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף לח עמוד א

מתעפשת כו'. גם שבנס היה הלחם חם כיום הלקחו כמ"ש פ"ק מ"מ לא היו סומכין על הנס דכה"ג לא היו סומכין על נס שלא אירע קרי לכ"ג ביום הכפורים כמפורש לעיל:

13. ספר בניהו בן יהודע על יומא דף לח/א

שם כפלו להם שכרן ובאו. י"ל וכי אדם עושה נקימה ונטירה עם ההקדש, ולמה סירבו עד שכפלו להם שכרן, ועוד למה הפריזו החכמים לכפול בבת אחת ושמא היו מתרצים בפחות מכפל. ונראה לי בס"ד דבית גרמו לאו משום חימוד ממון או בדרך נקימה עבדי הכי אלא ראו שבדבר זה נתקדש שם שמים שהכל אמרו כל פעל ה' למענהו לכן אמרו מצוה שיתפרסם דבר זה לכל ויהיה

נזכר לדורות עולם ואם היו חוזרין בלא תוספת לא היה מתפשט דבר זה בין בני אדם ולא היה דבר זה שיחה בפי הבריות אך על ידי שסירבו ולא חזרו אלא בכופל שכן נתפרסם דבר זה והיו שיחה בפי הבריות וממילא נודע לכל ענין זה דכל פעל ה' למענהו. ונמצא כונתם לטובה להגדיל קדוש שם שמיים בעיני העולם, וגם החכמים שכפלו שכן בבת אחת היתה כך כונתם לטובה על דרך האמור:

14. תוספות ישנים מסכת יומא דף לח עמוד א

ה"ג בספרים ישנים ובכמה ספרים ומה ראית והזכרת מעלהא) העשן כנגדו. פי' אותו עשב שמעלה עשן כנגדו ואינו מפצע לכאן ולכאן אלא מתמר ועולה כמקל ראיתי שלא היה שום אדם מכיר אלא הם אבל עשב אחר ששמו מעלה עשן היו מכירין אנשי אלכסנדריא שאם חיסר בקטורת חייב מיתה ...

15. ספר איזהו מקומן

מיתה, והביא דבספר שער אפרים רצה לישב כונת הב"י כהתו"י דלעיל, אך המשל"מ דחה פירושו, ודעתו לפרש שבאמת כשראו שקטורת אנשי אלכסנדריא לא מעלה עשן חזרו והקטירו אותו יום פעם אחרת. אלא שהניח בקושיא למה החזירו בית אבטינס למקומן רק משום 'כל פעל ה' למענהו'. ובהגהות מהר"ץ חיות מחדש לישב דברי הב"י - דרך כשיש מעלה עשן לפנינו חייב מיתה אם לא נתנו, אבל אינו מעכב אם לא נמצא כלל עשב זה.

והנה הב"י (או"ח סי' קל"ג) כתב דמעלה עשן כיון שאינו בא אלא לתקן הקטורת, אם חיסרו אינו חייב כלום ואפשר דאפילו איסורא ליכא, והביא ראיה מדהכא. ועיי' במשל"מ (כלי המקדש ג. ג.) שתמה עליו כולעיל מסוגיא מפורשת לקמן דחיסור מעלה עשן חייב

16. רבנו חננאל על יומא דף לח/א

כל פעל ה' למענהו. פי' פעל ה' ונתן חכמה לזה יתר מזה למענהו כדי שלא יהיה המלאכה אלא במי שחפץ:

17. המאירי על מסכת יומא דף לח/א

מכאן אמרו בשמך יקראוך וישיבוך כלומר כל שכונתך לשמים אל תדאג שמא פלוני יקחך כך וכך ויעביר את כבודך אלא על כרחם יהו קורין אותך לבא ולישב במקומך ומשלך יתנו לך כלומר ממה שקצוב לך מן השמים ואין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא

• חזו"א

18. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף לח/א

שם בשמך יקראוך ובמקומך ישיבוך. נראה לי בס"ד על פי מ"ש רבינו האר"י ז"ל בשער הגלגולים דף כ"ג כאשר נולד האדם וקוראים לו אביו ואמו שם אחד העולה בדעתם, אינו באקראי ובהזדמן, אלא הקב"ה משיים בפיהם השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא, כמו שאמר הכתוב [תהלים מ"ו ט'] אשר שם שמות בארץ, כפי מקום האבר העליון אשר ממנו חוצב, והשם הזה נרשם למעלה בכסא הכבוד כנודע, ולכן אמרו רבותינו ז"ל שמא גרים, וזהו טעם אל ר' יהושע בן קרח ור' מאיר דהוון בדקי בשמא עד כאן לשונו יע"ש. וזה שאמר בשמך הראוי והמוכרח אל נשמתך יקראוך אביך ואמך ואין קריאת השם באקראי ובהזדמן, ובמקומך באור הקדושה למעלה ישיבוך שהשם שלך הוא נרשם למעלה בכסא הכבוד וכנזכר למעלה. או יובן בס"ד על פי מה שכתב הרמב"ן ז"ל שאין לך אדם שאין לשמו רמז בתורה וכפי המקום שבו רמוז שמו ניכר מן הדברים מעשיו ומלאכתו וטבעו ומדותיו, ועל זה אמרו ר' מאיר בדיק בשמא שהיה יודע לכוון ברוח הקודש מקום שם האדם בתורה ואז ידע מה הוא ומה עניינו, וכאשר נמצא כי נזדמן לידו ענין תלמידו שהיה שמו אבנר וכיון על ידי תפלה איה מקומו בתורה ובוזה נודע מה היתה לו לבסוף, וזה שאמר בשמך הראוי לך לפי מדותיך וטבעך ועניינך יקראוך, ובמקומך בתורה ישיבוך, ומשם תהיה נודע וניכר מה אתה ומה עניינך. או יובן בס"ד בשמך יקראוך אחר תחיית המתים שכל אחד יהיה נקרא בשם שהיה נקרא בו קודם שמת, ובמקומך המוכן לך בגן עדן ישיבוך, שכל אדם מקומו מוכן לו קודם שבא לעולם הזה, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו, פירוש אדם הדיינו צדיק חשוב אף על פי שלוקח שכר וחלק גן עדן של הרשע אינו נוגע בו אלא מחזירו לבעליו אחר תשובה, וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל במאמר ושים חלקינו עמהם בתפלת העמידה. ומה שאמרו אין אדם נוגע ולא אמרו אין אדם נוטל או לוקח הכונה על פי המעשה שהיה טמון בקרקע צלוחית מלאה אבנים טובות ובאותו קרקע היו תוקעים שם אהלים חורי הארץ בכל שנה בימות הקיץ לשאוב רוח טוב שם והיו תוקעים יתידות האהל סמוך לאותה הצלוחית שאין ביניהם לבינה אלא טפח ובמקום הצלוחית לא היו תוקעים וכך היה מנהגם בכל שנה ושנה כמה שנים, ופעם אחת בא אדם אחד לתקוע אהל שם ותקע היתד במקום הצלוחית ואז הרגיש בה ולקחה ולזה אמר אין אדם נוגע וכו' שכל אותם שקדמו לזה לא היו נוגעים במקום הצלוחית שהיא מוכנת לזה האחרון:

19. ספר קב הישר - פרק כג

כדמצינו מעשה ברמב"ן ז"ל שהיה לו תלמיד אחד שיצא לתרבות רעה ושמו אבנר, ונעשה כותי. ומחמת רוב חכמתו בטומאתו נעשה שר גדול בכותים ויהי היום שהיה יו"כ שלח ליה הרמב"ן שיבא אליו, בא לפניו ולקח בפני הרב רמב"ן ז"ל חזיר אחד ונחרו ובשלו, ואחר כך שאל לרמב"ן רבי על כמה כריתות עברתי היום. והשיב לו על ארבע כריתות עברת היום, וא"ל התלמיד הנ"ל הלא על ה' לאוין עברתי והתחילו לפלפל עד שהרמב"ן הודה שעבר על ה' לאוין של כריתות. ושאל הרמב"ן אותו הגד נא

לי מי הביאך אל מדה זו שכפרת בתורת משה, והשיב לו כי פעם אחת שמעתי שדרשת שיש בפרשת האזינו כלולים כל המצות וכוללים כל ענייני העולם וכולן נרמזים בפר' האזינו, רק שצריך סייעתא דשמיא להבין כל העניינים והסודות אשר שם. ובעיני היה זה מן הנמנע עד שבשביל כן קבע בלבבי החטא שאין האמת כן כמ"ש הרב הרמב"ן, ויצא ופקר ונהפך לאיש אחר. ויען הרמב"ן עדיין אני אומר כן שדברי כן הוא שהכל נרמז ומבואר בפר' האזינו אם לא תאמין שאל ואגיד לך, ויתמה התלמיד הכופר ההוא ואמר א"כ כדברך תראני אם שמי שהוא אבנר בפרשת האזינו תמצא. ויתפלל הרמב"ן אל ה' בכל לבבו ונפשו ובא פסוק בפיו "אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם", אותיות שלישית מן פסוק זה ר"ת אבנר. וכשמוע התלמיד את הדבר חרד מאוד ויפול על פניו, ושאל לרבו הרמב"ן אם יחזור בתשובה יהיה לו תיקון ותרופה, והשיב לו רמב"ן והלא שמעת להפסוק שישבית מאנוש זכרו ולא יועיל לו שום תרופה. ותיכף הלך אותו תלמיד ולקח ספינה בלא ספן וחבל ומלח והלך עם הספינה באשר הוליכו צועק במר נפשו ועדיין לא נודע ממנו מאומה, ואחר כך הרבה הרב הרמב"ן בתפלה שיהיה לו מקצת כפרה. ואחר זמן רב בא להרב בחלום והחזיק לו טובה שגרמה תפלתו להוליכו להתלמיד לגיהנם, והיו דנין אותו דינים הרבה בגיהנם, ואחר י"ב חודש היה לו מזור ותרופה לא להוליכו לג"ע ולא לדון אותו בגיהנם, כי עד אותו הפעם היה התלמיד בכף הקלע. הנה ראה שהכל הוא תלוי בתפלה שיהיה לו קצת כפרה. ובפרט בבית הכנסת שהוא מקום מיוחד להתפלל ומסוגל הבית הכנסת לטהר מחשבות לב האדם וכמשרז"ל, "כנחלים נטיו" וגו', למה נמשלו בתי כנסיות לנחלים לומר לך מה נחל זה מביא את האדם מטומאה לטהרה, אף בה"כ מטהרין כו'. על כן צריך האדם להתבודד בהתבודדות בכה"כ, וירבה בכל לבו לפני יודע מחשבות ב"ה, ויבכה בדמעות ויתאנה בכל לבו בשברון לב בזכרו את חטאיו וחטאת נעוריו אשר לב האדם יודע מרת נפשו מה שחטא וקלקל בימי נעוריו, והכל רשום וחקוק למשמרת. אם שב בתשובה שלימה ימחו פשעיו, ומתטהרות ומתלבנות הכתמים והפגמים. ובמקום הדין ועונש שם תעמוד לו ישועה והצלה, כאשר עין בעין יראה בבואו לפני כסאו יתברך לדין וחשבון בעת שיקראו למשפט אשר יגזור עליו הש"י פתאום. ע"כ יעסוק האדם בתפלה, כי יום זה בא פתאום כנשר יעוף, וה' ברחמי יקבל נשמתו בעת פקודתו, כי יפקוד עליו ויבא משלום אל שלום. הכלל העולה שאל יהיה תפלה קלה בעיניך, שהרי השר הגדול מטטרון הוא ממונה על התפלות, וכאשר חנוך זכה למטטרון שנהפך מבשר לאש בשביל צדקתו, אף אתה תמים תהיה עם ה' אלקיך וצדיק וצדק לפניך יעמוד:

20. ספר תפארת שלמה על מועדים - לשבועות

... וז"פ זה ספר תולדות אדם היינו כמו שהוא קדושת הספר כן הוא קדושת האדם. והנה אמרו חכז"ל (יומא לה, ב) אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו. היינו נגיעה בס"ת אם נוגע אות בחברתה פסולה (מנחות כט, א) וכל אות צריך שיהיה מוקף גויל מסביב. והנה הרמז כנגד זה בבני ישראל היינו שכל אחד מבנ"י הקב"ה מכין לו פרנסתו ולא יהיה אחד נוגע בחבירו דהא נגיעה פסול בס"ת ולזה אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו. והנה לזה כיון הקב"ה לצוות הדינין קודם מתן תורה כיון שכבר הקדמנו שעיקר התורה הוא נשמות ישראל נוטריקון יש ששים רבוא אותיות לתורה. לישראל. ולזה המתין הקב"ה ליתן התורה עד שיהיו ששים רבוא בני ישראל. וכבר אמרו (מגלה עמוקות אופן קפו) שהתורה יש בה ששים רבוא אותיות וא"כ כשהיו ששים רבוא בנ"י היה הספר תורה במלואו. דהנה מצינו בס"ת דהנגיעה פוסלת בה א"כ הה"ד בב"י אם אחד תופס ממון חבירו שלא כדין הרי הוא נוגע בממון חבירו וישראל הם האותיות נמצא אות אחד נוגע בחברתה ופסול הס"ת. ולכן צוה הש"י והקדים הדינין קודם מ"ת שכל אחד יוציא מה שיש לו ממון חבירו שלא כדין ואז הם מוכנים לקבל התורה שאין אות נוגע בחברתה והם דומים ממש לס"ת.

21. ספר ישמח משה - פרשת נצבים דף קלה/א

וכדי להבין זה, נקדים דאמרו חז"ל ביומא (דף ל"ח ע"א) בן קמצר לא רצה ללמוד על מעשי הכתב, ואמרו עליו שם רשעים ירקב (משלי יז), דהיינו שאחז"ל קולמסין בד' אצבעותיו, וכותב שם בן ד' בבת אחת. ויש להבין מאי מעליותא כולו האי, ואיזה צורך גדול יש בזה שהמונע מללמוד נקרא רשע, וכי בשביל שלא ירצה ללמוד איזה תחבולה נפלאה נקרא רשע. אלא ודאי דיש בזה צורך גדול לעבודת הש"ת, והיינו כי ידוע שהוראת שם היה ב"ה, הוא היה הוה ויהיה כמבואר בשו"ע או"ח סימן ה' (ס"א), וזאת ראוי לידע לכל בר (דת) [דעת], כי אינו נפרד עבר מהוה ועתיד כאחד לפניו ית', וכל מה שהיה, הוא הוה ועתיד להיות כאחד לפניו ית', וכל מה שעתידי, הוא היה והוה. וזה מאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת א' ט' קהלת ג' ט"ו) מה שהיה הוא שיהיה ואשר (עתיד) להיות כבר היה. ונ"ל שזה אחד מן הטעמים שאסר לנו להזכיר שם הויה ב"ה ככתבו, כאמרם (פסחים נ' ע"א) זה שמי לעלם (שמות ג טו), משום דאי הוי אפשר להוציא כל השם כאחת בלי הקדמת אות אחת לחברתה, להורות כי אין העבר קודם ולא העתיד מאוחר, הוי שרי, כי הוא יחוד האמיתי. אבל מכיון שאין הפה יכול לדבר כן, ואי אפשר מבלי הקדמת אות לאות, לכך אסור כי הוא כפירוד ח"ו, לכך זה שמי לעלם כנ"ל. וכהן גדול ביום הכיפורים הוי שכינה מדברת מתוך גרונו, כמ"ש הקדוש האר"י זצוק"ל על אמרם (יומא ס"ו ע"א) היה יוצא מפי כהן גדול כו', וכן מורה מאמר הפסוק (שם שמות כ כד) בכל מקום אשר אזכיר את שמי, אזכיר ולא תזכיר, כי השי"ת לבד הוא המזכיר, ולכן היה נשמע קולו ביריחו (שם יומא ל"ט ע"ב), שאין זה בכח של בשר ודם, עד כאן דברי הקדוש האר"י ושל"י. ואם כן ודאי דלא היה שם שום הקדמת אות לאות, רק הכל כאחד כיון דהשכינה הוא מדברת, מה שאין הפה של בשר ודם יכול לדבר כן כנ"ל, ואם כן בעת הכתיבה הוא רב חסד מהשי"ת שהותר לנו לכתוב שמו הקדוש, אף שאי אפשר בלי הקדמת אות לאות בכותב אחד, וד' כותבין הוא נראית פירוד יותר, כדי שלא ישתכח וישתקע מאתנו ח"ו לגמרי השם הקדוש הזה המחיה כל העולמות. אבל אם היה אפשר לכתוב מבלי הקדמת אות לאות, רק ד' אותיותיו כאחד בבת אחת בד' קולמסים והכותב אחד, ודאי מה טוב ומה נעים, ומדרגתו של שם הנכתב הזה, ודאי רבה למעלה ראש עד אין חקר ואין סוף ואין מספר ואין ערך, כי הוא היחוד האמיתי. לכך בן קמצר שהיה יודע לעשות כך ולא רצה ללמד, עליו נאמר שם רשעים ירקב, כי הוא מונע בר וברכה ושפע טוב לבית ישראל שפע קודש ממקום קודש יהלך גבוה על גבוה, כנ"ל ברור.

22. תוספות ישנים מסכת יומא דף לח עמוד ב

מעשה בדואר כו'. וא"ת למ"ד [סנהדרין קד א] אין אברהם מציל את ישמעאל ואית ליה למימר שלא עשה ישמעאל תשובה ואיך קראו לשם צדיק י"ל דישמעאל הקב"ה קראו כד ומסקינן בשמיה שפיר. ה"ר אלחנן:

23. חידושי הרישב"א מסכת יומא דף לח עמוד ב
כל המשכה דבר מתלמודו. פ"י שגורם במזיד לשכוח דבר מתלמודו.

24. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף לח עמוד ב
כל השוכח כו'. בפרקי אבות שינונו כל השוכח דבר א' ממשנתו ה"ז מתחייב בנפשו כו' וי"ל דהתם נקט משנתו שהם דברים שקבל מרבנו כמו המשנה ועונשו גדול להתחייב בנפשו והכא נקט מתלמודו והיינו דברים שבאו לו מתוך פלפול התלמוד כהוויית דאביי ורבא ועונשו גלות לבניו שלא יהיה להם שם בגלות דעת צילותא כיומא דאיסתנא דבעי שמעתתא וק"ל:

25. ספר איזהו מקומן

ודבריו מסייעים למש"כ הגר"ח מואלוזין
בשם הגר"א (נכמר לאש סי' ס"ו, וסוג' נסידור
הגר"א אשי ישראל) דענין זה דהשוכח דבר אחד
ממשנתו לא נאמר רק על הראשונים שלמדו
בע"פ, ולא האידנא. וראה מה שביאר בזה
בה"י מרן רי"ד הלוי (ע"ט פ"י ואלמנן).

26. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף לח/א
שם כל המשכה דבר אחד מתלמודו. הקשה הרי"ף מנא לן דבר אחד ודילמא השוכח כל תלמודו מיירי. ונראה לי בס"ד כיון דקאמר תורת אלקיך ולא אמר תורה בסתם משמע דקאי על דבור אחד ששמענו מפיו יתברך, כי אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, והם נחשבים דבור אחד. ומה שאמר גורם גלות לבניו כי דברי תורה שלומד האדם נחשבים תולדות שלו, ולכן השוכח דבר מתלמודו דייקא שהוא חידושי תורה שלו שהם בנים הרוחניים שגלו ונעקרו מן הלב שלו, לכך גורם גלות לבניו הגשמיים

27. הג' יעב"ץ

דלחא : שם ראה הקב"ה שצדיקים מועטין עמד ושחלן
כו' . ריב אפי"ג דדשפ ולדיק ל"ק [הה דף סו ע"ב]
שכל צי"ש חוץ מי"ש שאל"כ נטלה כנחירה . מי"ש יש
כני אדם מוכנים ומוטבנים לפונ ולכסכו עם שאינו
מוכר מפי כן להיות כסוף לפנשו אפי"ג הורי"ש
מלחו מכסן . כי מ"מ האדם אליס עליו לשמחו
ולקטם לו סכס שני : תום' ד"ה דלח כו' בת חביב'לוס

28. פתח עינים

ארחב"א אמר"י ראה הקב"ה שצדיקים מועטין
עמד ושחלן וכו' אפשר במה שאמרו
המקובלים דומנין אתו צדיקי בעיבור או בגלגל
לזכות את הדור ולא לצורך עצמן ואמרו פ"ק
דע"ז עץ שתול ולא עץ נטוע כלומר דשתול
משמע נטעוהו וחזרו ושתלוהו זה אפשר דרמו
ראה הקב"ה שצדיקין מועטין עמד ושחלן כלומר
מחזירין פעם אחרת בעיבור או בגלגל לזכות
את דורן והיינו דדייק לומר ושחלן :

29. חידושי הרישב"א מסכת יומא דף לח עמוד ב
בא ליטמא פותחין לו. פ"י שאין מונעין מלפניו ואין מוחין בידו, ויש גורסין פתחים לו וגירסא נכונה היא, והא דאמרין לעיל רגלי
חסידיו ישמור בשלא בא הוא ליטמא במזיד, אבל אם הולך בדרך לא טובים בכוונה ודאי נכשל כמו שמצינו ביוחנן כהן גדול
ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי.

**דף לפ ע"א נמ' חרס מטמא טלבו מעט מטמאין
 ט'. כינ אחר שהחיל לטמא טלבו.
 וסי סא דתקן פניכס גורכס עניב : ע"ב אחר ר"י**

31. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף לט עמוד א

הרבה כו' מלמטה וכו' בעוה"ז כו'. נקט ג' מעלות בהדרגה שאם מטמא עצמו מעט פותחין לו ליטמא הרבה ואחר שנטמא הרבה למטה מטמאין אותו מלמעלה להעמידו מצד הטומאה דזה לעומת זה עשה אלקים ואחר שנטמא מלמעלה בעוה"ז מטמאין אותו בעוה"ב לעונשו בגיהנם ורוחות הטומאה שיהיו שולטין בו שם וכן בהיפך במקדש עצמו מעט מסייעין אותו להתקדש הרבה ואחר שנתקדש הרבה מלמטה מקדשין אותו מצד הקדושה מלמעלה ואחר שנתקדש מלמעלה בעוה"ז מקדשים אותו לעוה"ב ...

32. ספר איזהו מקומן

תנא דבי רי"ש עבירה מטממת לכו של אדם שנאמר ולא תטמאו וכו' אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם - יש לדון האם אכילת מאכלות אסורות היא המטממת, אן העבירה שבוה, תפק"מ כגון חולה בפיקוח נפש האוכל מאכלות אסורות האם יטמטם לכו.
 והנה לשון הגמ' 'עבירה מטממת' משמע דהעבירה שבדבר גורמת, וכ"ה לשונו דהמסילת ישרים (פ"א).
 אולם בש"ך (יו"ד פא. טה.) ובט"ז שם (ס"ק י"ג) איתא שאשה חולה בפיקוח נפש שזוקקה לאכול מאכלות אסורות לא תניק את בנה כיון שגורים טמטום הלב - מוכח מדבריהם דעצם אכילת הדבר איסור גורמת טמטום הלב. וכן נקט גם בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' פ"ג), וכן מפורש גם במשך חכמה (דנריס ו. יא., עכ"פ ונחיס מלאיס כל טעו). וע"ע בהרחבה בכף החיים (יו"ד פא. טה.).
 וראה בדרך שיחה (להגרי"ח קנייבסקי שליט"א) שחוקר באכל מאכלות אסורות אם מועיל

להקיא, ומסיק שלא מועיל, כיון שהטמטום נגרם מהעבירה דמעשה האכילה - ע"י בדבריו. (מכ"א חוט שליט"א).

33. העמק דבר על ויקרא פרק יא פסוק מד

והייתם קדשים. הנני מבטיח שיהיה בסיעתא דשמיא הכי כדאיתא ביומא ספ"ג המקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה היינו שלא יאונה לו כל און בשוגג מאכל טמא כמש"כ

34. העמק דבר על ויקרא פרק יא פסוק מד

ולא תטמאו את נפשתיכם וגו'. לפרש"י בסוגיא דאכל פוטיחא הוא עוד אזהרה לשרץ הארץ. אבל לדעת הגאונים והרמב"ם ז"ל הוא אזהרה מיוחדת על בריה הנולדת מעפוש. והנה לפי זה יבואר מקרא הסמוך טעם מיוחד לאזהרה זו כאשר יבואר. אבל א"כ היה ראוי להתחיל הפסוק ולא תטמאו את נפשתיכם וגו' וטעמו. וריש המקרא דילן יהו נמשך במקרא הקודם וטעם לו. ולמה זה עירב המקרא טעם האזהרה הקודמת ואזהרה אחרת יחד. ולאו דבר ריק הוא אלא בא ללמדנו דשייך אזהרה זו ג"כ לטעם אזהרה הקודמת. דמי שמטמא נפשו במאכלות אסורות מכח התורה יבא לשקץ טבעו כ"כ עד שיאכל גם דברים המתועבים לנפש נקיה בדעת אדם וכמו כל חומר וצורה שכל שצורתו גבוה ממה שלמטה ממנו. הרי חומר חלש ממנו וכשנפסד צורתו גם החומר הולך תמס יותר מחומר הפחות. כך הוא בעיני הנפש. נפש ודעת האדם גבוה מנפש הבהמה וכאשר משחית נפשו מדעת האדם הרי נעשה גרוע מבהמה ומזיק ביותר. כמו שכתוב בספר בראשית ו' ג' ה' ע"ש. וכמו כן נפש הישראלי גבוה על פי דעת תורה שעליו וכשמשחית דעת תורה ממנו נעשה גרוע מנפש האדם שאין עליו דעת תורה ולא יפלא ממנו לאכול גם דברים המתועבים וכל השרץ הרומש על הארץ. וע' מש"כ להלן כ"ה י"ז. ואחר שכן סוף המקרא בא לטעם ג"כ. דלא תגרמו לטמא נפשתיכם בכל השרץ הרומש עה"א וע' מש"כ עוד בס' דברים בשירת האזינו עה"פ וישמן ישורון וגו'.